

УДК: 615.1:167/168:351.84

**АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО
ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ**¹Панфілова Г.Л., ²Матушак М.Р., ¹Савченко К.М.¹*Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна*²*Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна**panf-al@ukr.net*

Розробка соціально орієнтованих моделей відносин між державою та споживачами фармацевтичних послуг потребує проведення ґрунтовних досліджень за цілим спектром, в т. ч. за організаційно-економічним та маркетинговим напрямком у фармації. Особливої актуальності зазначені дослідження набувають у період системних перетворень та впровадження комплексу реформаторських заходів, що на даний час переживає українська охорона здоров'я в цілому та фармацевтичний ринок (ФР) зокрема. Зазначене й обумовило необхідність та порядок проведення наших досліджень.

Мета дослідження – аналіз основних тенденцій розвитку вітчизняного ФР в Україні. Нами використовувалися такі методи, як історичний, графічний, порівняльний, логічний, бібліо-семантичний, математико-статистичний, а також методи маркетингового аналізу сучасного ФР у динаміці років (2012-2019 рр.). Вся необхідна обробка даних, яка здійснювалася по попередньому етапі та у подальших дослідженнях проводилася з використанням сучасного програмного забезпечення та стандартизованих таблиць варіаційної статистики.

Аналіз основних організаційно-економічних підходів в наданні населенню фармацевтичної допомоги та послуги неможливо проводити без аналізу стану розвитку важливої складової системи охорони здоров'я, а саме ФР. З метою проведення ґрунтовного аналізу динаміки розвитку вітчизняного ФР до (2012-2013 рр.) та після кризового періоду (2016-2018 рр.), який спостерігався в Україні нами були обрані наступні параметри: обсяг ФР у вартісному обліковому вимірнику (національна валюта, гривня); обсяг ФР у вартісному обліковому вимірнику (долари США); обсяг ФР у натуральних облікових вимірниках (млрд. упаковок); структура продажів у розрізі «роздрібних-госпітальних» продажів; кількість зареєстрованих найменувань ЛП за торговими назвами (ТН); співвідношення (%) між зареєстрованими найменуваннями ЛП за параметром «вітчизняний-імпортний» ЛП за ТН; споживання ЛП, що припадає на одного мешканця країни у динаміці років у вартісному обліковому вимірнику (національна валюта); споживання ЛП, що припадає на одного мешканця країни у динаміці років у вартісному обліковому вимірнику (національна валюта, гривня).

За результатами проведеного дослідження нами встановлено, що упродовж 2012-2018 рр. вітчизняний ФР характеризувався планомірним зростанням у національній валюті з різними темпами (%) показників продажів ЛП. На відміну від гривні, обсяг продажів, що вимірювався у доларах США та натуральних показниках продемонстрували складний, так званий «зигзагоподібний» характер розвитку упродовж 2012-2018 рр. Особливо звертає на себе увагу факт значного зниження обсягів реалізації ЛП, що представлені у

дол. США та в упаковках у 2014-2015 рр., порівняно з даними 2012 р.. Необхідно також відмітити, що планомірне зростання продажів у гривні обумовлені, у переважній більшості, тими інфляційними процесами, які панували на фінансовому ринку України у 2014-2015 рр., коли НБУ відмовився від керівництва кредитно-грошовою та монетарною політикою в країні. Позитивним є той факт, що з 2016 р. намітилась позитивні тенденції до збільшення обсягів реалізації ЛП на ФР в дол. США та натуральних облікових вимірниках. Цей факт є наслідком значної гнучкості ФР, як складної економічної структури, що має важливе соціальне навантаження у суспільстві. На жаль, продажі ЛП на вітчизняному ФР у 2018 р. у дол. США та натуральних вимірниках так й не повернулися до значень докризового (базового) 2012 рр.. В Україні закріпилась та набула подальшого розвитку тенденція домінування препаратів іноземного виробництва (від 27,0% до 30,0% по різних роках дослідження). Незважаючи на впровадження низки нормативно-правових регуляцій, які суттєвим чином спростили процес реєстрації нових найменувань ЛП, особливо тих, які використовуються у лікуванні соціально важливих патологій у 2017 р. відмічалось зменшення кількості зареєстрованих ТН препаратів. Встановлено, що упродовж 2012-2019 рр. показник споживання ЛП на фоні знецінення національної валюти збільшився у 3,13 разів у гривні. У доларах США показник споживання мав складний характер розвитку, з падінням його значень у 2015 р. (52 дол. США). Темпи (%) зниження зазначеного показника у дол. США були значними, так у 2013 р. він дорівнював 99 дол. США на одного мешканця країни, вже у 2014 р. – 74 дол. США, а у 2015 р. – 52 дол. США. Визначено, що 2016 р. в Україні почалося незначне збільшення показників споживання ЛП від 54 дол. США у 2016 р. до 85 дол. США за даними 2019 р. Треба також зазначити, що 2019 р. зазначений показник так й не повернувся до значень докризового періоду (2012 р.), тобто 87 дол. США, що припадає на одного споживача на ФР. Доведено домінування в обсягах реалізації товарів аптечного асортименту на роздрібному сегменті ФР ЛП ($84,58 \pm 0,52\%$ у грошових та $64,69 \pm 1,04\%$ натуральних облікових вимірниках).

За даними кореляційного аналізу взаємозв'язків між товарними групами в аптечних продажах, що були попередньо пронормовані до значень загального товарообігу (100,0%) на роздрібному сегменті ФР встановлені зв'язки між такими парами, як «ЛП-ДД»; «ВМП-ДД»; «КЗ-ДД». У натуральних показниках значущість зв'язків між показниками була доведена лише за однією товарної парою, а саме «ЛЗ-ВМП». Тобто, збільшення показників продажів по одній товарній групі може привести до збільшення реалізації по іншій, з названих пар показників.

Результати проведених досліджень можуть бути використані у розробці сучасних підходів щодо підвищення рівня ефективності (доступності, якості, раціональності споживання) надання фармацевтичної допомоги різним верствам населення, групам хворих на умов реалізації масштабних процесів реформування вітчизняної системи охорони здоров'я у напрямку впровадження соціально орієнтованих моделей відносин між державою та споживачами.